

Asia: VN/1230/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Perheenyhdistämisen odotusaikaa koskeva ehdotus

Opetushallitus pitää ehdotuksen vahvuutena sitä, että sillä pyritään varmistamaan opiskelijan ja hänen perheensä toimeentulon kestävyys sekä ehkäisemään tilanteita, joissa Suomeen tullaan epärealistisin odotuksin perheen elinkustannuksista, puolison työllistymismahdollisuuksista tai palvelujärjestelmästä. Tavoite on perusteltu oppilaitosten näkökulmasta: kun opiskelijan elämäntilanne on vakaampi, opinnot etenevät todennäköisemmin suunnitellusti ja oppilaitosten tarve ratkaista akuutteja toimeentulo- ja hyvinvointiongelmia vähenee.

Tavoitteisiin voitaisiin kuitenkin pyrkiä pikemminkin selkeämmän viestinnän, agenttitoiminnan sääntelyn ja muiden vastaavien toimien kautta kuin säätämällä perheenyhdistämiseen vuoden odotusaika. Opetushallitus katsoo, että lakiehdotus asettaa kolmansista maista tulevat opiskelijat eriarvoiseen asemaan perhe-elämän suojan osalta suhteessa muihin opiskelijoihin ja muilla lupatyypeillä Suomeen tulevien kanssa. Hallituksen esityksessä odotusaikaa perustellaan laajasti toimeentulon osalta, mutta samaan aikaan taustoituksessa on kuitenkin todettu, että kielteisiä päätöksiä jatkohakemuksiin on tehty niukasti toimeentulon perusteella ja vastaavasti toimeentulo ei myöskään merkittävästi näy peruuttamisharkinnoissa.

Vuoden odotusaika sekä mahdollinen käsittelyajan piteneminen ulkomaalaislain mukaiseen yhdeksän kuukauden maksimiaikaan johtavat tilanteeseen, jolloin opiskelijan perheenyhdistämisessä tulee kestämään lähes kaksi vuotta, mikä tuntuu ylimitoitetulta toimelta suhteutettuna taustoituksessa esitettyihin tosiasiallisiin tietoihin ongelmien laajuudesta. Lisäksi koska ehdotuksella puututaan perhe-elämän suojaan, vaikuttaa esityksen perustelu Maahanmuuttoviraston lupakäsittelyn helpottamisesta odotusajan sekä pidemmän käsittelyajan kautta epäsuhtaiselta toimelta.

Opetushallitus esittää, että alaikäisten opiskelijoiden osalta poikkeusperusteita täsmennettäisiin. Esityksessä tulisi nykyistä selvemmin todeta, että perheenjäsenen vuoden odotusajasta voitaisiin poiketa silloin, kun huoltajan tai muun tosiasiallisesti vastuullisen aikuisen läsnäolo on alaikäisen opiskelijan hyvinvoinnin, turvallisuuden tai opintojen jatkumisen kannalta välttämätöntä. Lisäksi olisi tärkeää laatia valtakunnalliset soveltamisohjeet siitä, miten lapsen etua, perheen tosiasiallista kokonaistilannetta ja oppilaitoksen antamaa selvitystä arvioidaan poikkeamisharkinnassa.

Ulkomaalaislain ja tutkija- ja opiskelijalain soveltamista koskeva ehdotus

Opetushallitus pitää sääntelyn selkeyttämistä kannatettavana. Se, että toisen asteen opiskelijoiden hakemuksiin sovelletaan nykyistä yksiselitteisemmin

ulkomaalaislain yleisiä hylkäämis- ja peruuttamisperusteita, parantaa ennakoitavuutta viranomaistoiminnassa ja antaa Maahanmuuttovirastolle aiempaa selkeämmät välineet puuttua väärinkäytöksiin, hyväksikäyttöriskeihin ja haavoittuvuuteen.

Opetushallitus ehdottaa, että ennen kielteistä päätöstä kuultaisiin tarvittaessa koulutuksen järjestäjää niissä tapauksissa, joissa arviointi liittyy opiskelijan tosiasiallisiin opiskeluvalmiuksiin, opiskelupaikan sisältöön tai alaikäisen arjen järjestelyihin. Näin vähennettäisiin ristiriitatilanteita, joissa oppilaitos on hyväksynyt opiskelijan, mutta lupaprosessissa päädytään toisenlaiseen arvioon ilman koulutuksen järjestäjän ajantasaista selvitystä.

Kielitaitoedellytystä koskeva ehdotus

Riittävä kielitaito on onnistuneiden ja sujuvasti etenevien opintojen perusta. Koulutusperusteinen maahanmuutto ja sitä mahdollisesti seuraava Suomeen

kotoutuminen on toivottavaa sekä suomalaisten oppilaitosten että suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Oppilaitoksilla on ensisijaisen tärkeä rooli antaa viestinnässään Suomesta sekä Suomessa elämisestä ja opiskelusta realistinen kuva jo ennen opiskelijan maahan saapumista. Suomalaisilta työmarkkinoilta on vaikea löytää edes suoritettavaa työtä, jos kotimaisten kielten osaaminen on puutteellista tai sitä ei ole lainkaan. Pelkkään englannin kielen taidon riittävyys suomalaisessa työelämässä luottava opiskelija kaventaa huomattavasti omia työnsaantimahdollisuuksiaan.

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat toiselle asteelle lukio-opintoihin saapuvat alaikäiset nuoret, joiden opiskelua tulisi pystyä tukemaan. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, tämän ryhmän opiskelijoiden heikko suomen tai ruotsin kielen taito aiheuttaa lisätyötä koulutehtävissä, mikä puolestaan lisää jo ennestään korkeaa nuorten henkistä kuormitusta uudessa kieli- ja kulttuuriympäristössä.

Lukiokoulutukseen ei voida ottaa opiskelijaksi hakijaa, jos hänellä ei ole riittäviä valmiuksia opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Riittävä opetuskielen hallinta on keskeinen opintojen etenemisen, osallisuuden ja opiskelijan hyvinvoinnin edellytys. Ehdotus tukee

hyvin näitä lukiolaissa säädettyjä opiskelijan tosiasiallisia edellytyksiä suoriutua opinnoistaan, vähentää väärinkäytösten riskiä ja ehkäisee tilanteita, joissa opiskelija voi joutua puutteellisen kielitaidon vuoksi nopeasti haavoittuvaan asemaan.

Esityksen vahvuutena on, että se tukeutuu koulutuksen järjestäjän opiskelijavalinnan yhteydessä tekemään kielitaidon arviointiin. Opetushallitus esittää, että kielitaidon arvioinnin toteuttamistavoista säädettäisiin ja ohjeistettaisiin joustavasti ottamalla huomioon koulutusmuotojen eroavaisuudet, koska lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa sekä korkeakoulutuksessa mm. opintojen rakenne, opetuskielet ja opiskelijavalinnan käytännöt poikkeavat toisistaan. Opetushallitus pitää tärkeänä, ettei sääntely johda päällekkäiseen testaukseen tai siirrä vastuuta epäselvästi koulutuksen järjestäjille.

Hallituksen esityksessä nostetaan esille seikka, jonka mukaan joissain edustustoissa on paikallisesti tunnistettu ilmiöitä, jotka viittaavat siihen, että kielikokeen läpäisyyn on voitu hyödyntää sijaista kokeen tekemisessä. Opetushallitus olettaa, että kyseessä on englanninkielisiin opinto- ja tutkinto ohjelmiin edellytettävä kielitaito, joka on osoitettu lähtömaassa jollain kansainvälisellä kielitutkinnolla, koska varsinkaan suomen kielen taitoa ei voida ainakaan toistaiseksi osoittaa virallisesti ulkomailla. Vilpillinen toiminta kielitaidon osoittamisessa on valitettavasti tunnistettu ilmiö eritoten kaikissa kielitaitoa virallisesti mittaavissa high stakes- testeissä, joiden tuloksilla on merkittäviä vaikutuksia todistuksen saajan elämään. Ulkomailta tulevien opiskelijoiden todellisen kielitaidon riittävyyden varmistaminen jää oppilaitosten vastuulle erityisesti tilanteissa, joissa todellinen kielitaito eroaa merkittävästi esitetyn todistuksen kielitaidosta. Opetushallitus toteaa, että esityksessä mainittu korkeakoulujen noudattama linja, jonka mukaan englanninkielisiin tutkinto-ohjelmiin edellytetään kielitaidon osoittamista jollain ennalta määritellyllä tavalla (kansainväliset kielitestit, koulutodistukset) yhdistettynä Suomessa tehtävään erilliseen haastatteluun vaikuttaa toimivalta. On myös syytä muistaa, että motivoituneen kielenoppijan kielitaito kehittyy jatkuvasti kielikontaktien ja opiskelun kautta, kun asuinympäristö on kohdekielinen.

Opetushallitus pitää perusteltuna ehdotusta, jonka mukaan opiskelun perusteella myönnettävän oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi lisättäisiin opinnoissa vaadittava riittävä kielitaito. Opetushallitus korostaa, että kielitaidon arviointi rajalla tapahtuvien tarkastusten ja toimenpiteiden yhteydessä voi olla hyvin vaikea toteuttaa luotettavasti. Tilanteessa saattaa olla tekijöitä, jotka luovat painetta maahantulijalle ja jotka saattavat vaikuttaa kielteisesti hänen kielelliseen (suulliseen) tuotokseensa rajatarkastustilanteessa. Oppilaitokset pystyvät paremmin arvioimaan vastaanottamiensa ulkomaisten opiskelijoiden kielitaitoa suhteessa omiin tutkintovaatimuksiinsa kuin rajalla työskentelevät henkilöt, joilla on vastuullaan paljon muitakin asioita kuin kielitaidon varmentaminen rajalla tapahtuvassa kohtaamistilanteessa.

Toimeentuloedellytystä koskevaa asetuksenantovaltuutussäännöstä ja sen perusteella säädettävää valtioneuvoston asetusta koskeva ehdotus

Opetushallitus pitää hyvänä, että oleskeluluvan toimeentuloedellytyksen euromääräisen summan määrittely siirretään Maahanmuuttoviraston

viranomaisohjeesta asetustasolle. Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien näkökulmasta selkeä ja valtakunnallisesti yhtenäinen sääntely helpottaa

viestintää hakijoille. Lukiokoulutuksen näkökulmasta on tärkeää, että varsinkin alaikäisellä opiskelijalla ja hänen huoltajillaan on jo ennen maahantuloa realistinen käsitys Suomessa opiskelun ja elämisen kokonaiskustannuksista.

On myös perusteltua, että opiskelijan toimeentuloon tarvittavat varat erotetaan koulutuksen järjestäjän pakollisiin maksuihin tarvittavista varoista. Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että lukiokoulutuksessa opiskelijan maksettavaksi voi kertyä lukuvuosimaksujen lisäksi myös mm. merkittävän suuruisia oppimateriaali- ja opiskeluvälinehankintoja. Opetushallitus ehdottaakin, että toimeentuloedellytyksen tasoa ja sen perusteluja arvioidaan jatkovalmistelussa myös koulutusastekohtaisesti.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Hallituksen esitys tunnistaa hyvin koulutusagentteihin ja hakijamarkkinointiin liittyvät riskit. Olisi tärkeää, että säädösvalmistelun rinnalla etenisivät sekä

kansainvälisessä yhteistyössä toteutettavat että kansalliset toimenpiteet agenttitoiminnan läpinäkyvyyden, eettisten pelisääntöjen ja valvonnan

vahvistamiseksi kaikilla koulutusasteilla. Erityisesti alaikäisten opiskelijoiden rekrytointiin liittyviä käytäntöjä tulee jatkossakin tarkastella erittäin huolellisesti.

Opetushallitus pitää myös tärkeänä, että lain toimeenpanon tueksi laaditaan koulutuksen järjestäjille ja viranomaisille ohjeita alaikäisten kansainvälisten

opiskelijoiden asumisesta, huolenpidosta, opiskeluhuollosta, tuesta, kriisitilanteista sekä siitä, kuka käyttää alaikäisen puhevaltaa eri tilanteissa. Sääntelyn vaikuttavuus riippuu olennaisesti siitä, miten hyvin nämä käytännön vastuut määritellään ja tunnetaan.

Korhonen Olli
Opetushallitus

